

Вітвіцький С. С.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СПІВВІДНОШЕННЯ ТЕРМІНІВ «КОНТРОЛЬ» ТА «НАГЛЯД»: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ, АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА

Анотація. У науковій статті проведений аналіз співвідношення термінів «контроль» та «нагляд». Виділено окрему форму нагляду – моніторинг як спостереження з метою попередження. Запропоновано розуміти термін «нагляд» як спостереження, а термін «контроль» як спостереження з метою перевірки, зважаючи на властиві їм різні відтінки значення та особливості їх функціонування у сучасній юриспруденції.

Ключові слова: державний контроль, контроль, моніторинг, нагляд, перевірка, прокурорський нагляд, соціальний контроль.

Постановка проблеми. Державний контроль та нагляд є невід’ємною функцією державного управління та направлені на досягнення цілей управління, вирішення завдань, які виникають перед державою, суспільством, особистістю.

Сьогодні в наукових працях та в чинному законодавстві терміни «контроль» та «нагляд» вживаються як тотожні, проте слід визнати, що їх розмежування ще недостатньо досліджено.

Аналіз національного законодавства України свідчить про те, що розбіжність між термінами «контроль» і «нагляд» іноді має формальний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження окремих теоретичних аспектів контролю здійснювали такі вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Авер’янов, О. Андрійко, Г. Атаманчук, Д. Бахрах, І. Бачило, В. Гаращук, В. Горшенев, С. Дубенко, Ю. Козлов, О. Маштакова, Н. Нижник, М. Піскотін, В. Соловйов, М. Студенікіна, А. Тарасов, Н. Хаманева, В. Шестак та ін.

Мета статті полягає у законодавчому формулюванні, яке вказує на те, що терміни «контрольні» і «наглядові» є тотожними, тобто існують контрольні органи та органи, які називаються наглядовими. Спробуємо з’ясувати співвідношення термінів «контроль» і «нагляд» з юридичної точки зору.

Виклад основного матеріалу. А. Міцкевич об’єднує поняття контролю та нагляду за дотриманням законів єдиним терміном «нагляд», наголошуючи, що він здійснюється прокуратурою, судом, правоохоронними органами тощо [1, с. 65].

У працях деяких учених, контроль вважається ширшим за нагляд, тобто нагляд ними розглядається як елемент контролю, як звужений контроль, але звужений лише відносно меж його застосування [2]. Нагляд має більш вузьку сферу застосування.

У довідкових джерелах немає єдиного визначення терміна «контроль». Деякі автори визначають його як специфічний різновид юридичного процесу, як правову форму діяльності або як функцію компетентних державних органів [3, с. 74]. Слово «контроль» походить від французького слова «controle», яке перекладається, як перевірка або спостереження з метою перевірки. У Оксфордському словнику визначення «контролювати» має три семантичних визначення: перевіряти чи контролювати, а відповідно і регулювати; вимагати звіту, або звітність; стримувати і направляти відповідну дію.

У словниках та інших довідкових виданнях визначення «контроль» означає звіт, перевірку. У словнику В. Даля міститься це

визначення зі змістовним наповненням, як звіт, перевірка рахунків. У словнику С. Ожегова контроль – це перевірка, а також спостереження з метою перевірки, контроль над звітністю тощо. У словнику-довіднику з соціального управління контроль визначається, як перевірка, спостереження з метою перевірки виконання законів, постанов, управлінських рішень тощо.

Постійне звернення до визначення поняття «контроль» дає нам можливість зрозуміти, що цей термін є вивченим на достатньому рівні. Разом із цим деякі положення залишаються дискусійними.

В юридичній літературі існують різні класифікації контролю, але, аналіз та узагальнення наукових праць дозволяє нам запропонувати таку класифікацію контролю: *за призначенням контролю* виділяється загальний (всебічно охоплює діяльність суб’єкта, що контролюється) і спеціалізований (контроль окремого напрямку роботи); *за суб’єктом* виокремлюється державний (здійснюється органами державного управління) та недержавний контроль (здійснюється недержавними структурами); *за сферою діяльності*, що контролюється, поділяється на внутрішньовідомчий (контроль у межах одного відомства), міжвідомчий (застосовується щодо об’єктів, які організаційно підпорядковані органам виконавчої влади) і позавідомчий (застосовується щодо об’єктів, які організаційно не підпорядковані органам виконавчої влади); *за метою та часом*, в який здійснюється контроль, розрізняються попередній (спрямований на прогнозування проблем і запобігання їх у майбутньому), поточний (призначений для підтримки установленної схеми взаємодії суб’єктів) та підсумковий контроль (який застосовується для покращення роботи всієї системи); *за частотою проведення та передбачуваності* контроль може бути систематичним, тобто таким, що здійснюється періодично, та одиничним (позаплановим), який здійснюється в разі необхідності; *за предметною ознакою* виділяються такі види контролю: фінансовий, експортний, антидемпінговий тощо; *за формами здійснення* розрізняють наступні види контролю: аналіз, аудит, моніторинг, нагляд, облік, оцінка, перевірка, ревізія, спостереження [4].

Контроль часто пояснюється через такі синоніми, як «перевірка, ревізія вчинків, рахунків, того, як провадиться будь-яка справа», «перевірка, нагляд, ревізія вчинків, справ» або просто «перевірка». Звертаємо увагу, на те, що у визначенні контролю на перше місце ставлять термін «перевірка», порівнюючи терміни «перевірка» та «спостереження» («контроль – перевірка, а також спостереження з метою перевірки» або протиставляючи їх («контроль – перевірка або спостереження з метою перевірки» [5]).

У сфері соціального управління контроль визначається як спостереження і перевірка відповідності процесу функціонування об’єкта прийнятним управлінським рішенням та виявлення результатів впливу суб’єкта на об’єкт, допущених відхилень від вимог управлінських рішень, від принципів організації і регулювання, причому потрібно забезпечити спрямованість контролю на своєчасне і повне виявлення відхилень від норми функціонування, встановлення місць їхнього виникнення, причин і винних виконавців, надання допомоги для подолання недоліків, своєчасне

виявлення та розкриття нових назрілих проблем, а також узагальнення передового досвіду [6].

Досить часто контроль тлумачать як спостереження або як перевірку виконання чого-небудь, тобто, йдеться не про абстрактний контроль, а про контроль певної дії. Підтвердженням цього є думка В. Суйця, який розглядає контроль як систему спостережень і перевірок чого-небудь. Узагальнюючи наведені тлумачення, можемо говорити, що контролювати це – «перевіряти, спостерігати за правильністю дій, за додержанням певних правил». Багато довідкових джерел визначають контроль як спостереження або нагляд з метою перевірки. Отже, поняття «контроль» можна розглядати як систему спостереження і перевірки процесу функціонування і фактичного стану певного об'єкта з метою оцінки обґрунтованості та ефективності прийняття управлінських рішень і результатів їх виконання, виявлення відхилень від вимог, сформульованих у цих рішеннях, усунення несприятливих наслідків їх виконання та інформування про них компетентні органи [7].

У деяких словниках, контроль – це не просто спостереження, а нагляд над чимось з метою перевірки, вказуючи на те, що пильний контроль є за змістом синонімічним терміну нагляд, а в деяких словниках навіть уточнюється, про яке саме спостереження йдеться: систематичне організоване спостереження, нагляд з метою перевірки, перевірка, спостереження для встановлення відповідності чого-небудь певним вимогам, спостереження з метою перевірки або нагляду, перевірка, а також постійне спостереження з метою перевірки або нагляду.

Багато довідкових джерел спостереженням з метою перевірки називають нагляд, у більшості випадків розглядаючи його як одну з форм діяльності державних органів із забезпечення законності та інколи додаючи, що нагляд є різновидом контролю. Нагляд також називають спостереженням за ким-небудь або чим-небудь з метою контролю або охорони, уточнюючи, що це спостереження здійснюється також для догляду. Тобто, можна сказати, що наглядати означає пильнувати, слідкувати за ким-небудь або чим-небудь для контролю та для забезпечення порядку.

Як окрему форму нагляду, яку визначають як спостереження з метою попередження, можна виділити моніторинг. Термін «моніторинг» запозичений з англійської мови, означає організацію процесу регулярного спостереження та отримання даних для оцінки стану певного об'єкта, явища або процесу та виявлення відповідності бажаним результатам. Він є формою перевірки, що дозволяє зафіксувати тенденції розвитку певних явищ та включає в себе комплекс заходів, спрямованих не тільки на спостереження та оцінювання, але й на прогнозування. Таким чином, моніторинг, який здійснюється ЗМІ, може трактуватися як систематичний збір інформації з метою спостереження та прогнозування [8]. Суть проведення моніторингу полягає в обов'язковому виконанні двох взаємопов'язаних елементів: спостереження та попередження. Результати моніторингу мають бути рекомендаційними, тобто знання, отримані в результаті його проведення повинні бути використані для прийняття рішень, спрямованих на потрібні зміни.

Моніторинг може спрямовуватися на суспільство у цілому, коли його метою є формування громадської думки. Моніторинг також може бути спрямований на окремі верстви населення або невеликі групи спеціалістів певної галузі. Від цього залежить інформаційна відкритість проведення самого моніторингу та оприлюднення його результатів, оскільки, в багатьох випадках відкритість є бажаною, в деяких випадках проведення моніторингу та його результати повинні бути конфіденційними. Під час проведення моніторингу переважно використовуються методи спостереження та аналізу.

Можна виділити декілька типів моніторингу. Так, завданням динамічного моніторингу є отримання інформації щодо динаміки розвитку певного об'єкта або явища та виявлення тенденцій з метою попередження можливих небажаних результатів. Фоновий моніторинг спрямований на виявлення проблем до моменту їх виникнення, в той час, як проблемний застосовується для вивчення закономірностей, процесів та проблем, які вже відомі, причому моніторинг такого типу найчастіше застосовується для дослідження ситуації стосовно однієї головної проблеми. Моніторинг може обмежуватись або не обмежуватись у часі. Наприклад, проведення проблемного моніторингу закінчується тоді, коли вирішено завдання щодо розв'язання проблеми. Таким чином, моніторинг можна визначити як систематичний нагляд, спрямований на проведення певної корекції в майбутньому [9].

Поняття контролю як обліку дещо розширюється, коли до визначення додається термін «нагляд», тому контроль визначається як перевірка, систематичний облік і нагляд або фактичне управління, володіння. Як бачимо, в порівнянні з попереднім визначенням, у цьому визначенні з'являється ще й термін «нагляд» як термін, що уточнює тлумачення контролю.

Деякі словники зосереджують свою увагу на тлумаченні терміна «соціальний контроль», який розглядається як сукупність процесів у соціальній системі, за допомогою яких забезпечуються визначені «зразки» діяльності, а також дотримання обмежень у поведінці, порушення яких негативно позначається на функціонуванні системи, тобто соціальний контроль втілює собою процеси в соціальній системі (суспільстві, соціальній групі), що забезпечують її сталість і управління людьми, які входять до неї, а також управління групами та інституціями. Головним механізмом соціального контролю є соціальні санкції – позитивні, що стимулюють схвалені групою відхилення від норми, і негативні, що репресують небажані відхилення. Соціальний контроль забезпечує таку організацію громадського життя, в якій однотипне поведіння членів соціуму відповідає їх взаємним потребам [10].

Контроль за діяльністю державних органів може бути також реалізований за допомогою звернень громади до судової влади. Таким чином, до певної межі забезпечується перетворення участі громадськості у державному управлінні з контрольно-нарадчого в безпосередньо-вирішуюче.

Заслугує на увагу позиція О. Андрійко про те, що контроль – це об'єктивна реальність розвитку соціальної системи, певною мірою характерна для будь-якого суспільного ладу. Демократичні процеси, що відбуваються в усіх сферах нашого суспільства, починаючи із переосмислення ролі держави, кардинальних змін у структурі державної влади та економіки, вносять зміни і в розуміння необхідності контролю як об'єктивного явища їх подальшого розвитку [11].

Контроль – це сукупність різних за формою дій, що здійснюються суб'єктами контролю за поведінкою людей (власною поведінкою), відносинами, які виникають у суспільстві, або для встановлення будь-яких наукових та інших пізнавальних цілей при дослідженні об'єктів матеріального світу. Під час здійснення контролю суб'єкт контролю здійснює перевірку і облік того, як контрольований об'єкт виконує покладені на нього завдання та реалізує свої функції. Контроль використовується для перевірки відповідальності діяльності учасників суспільних відносин встановленим приписам, у межах і межах яких вони мають діяти і є одним із найважливіших елементів державного управління та основним засобом забезпечення законності й дисципліни в ньому [12].

Соціальний контроль тлумачиться як механізм або спосіб саморегуляції системи, що забезпечує упорядковану взаємодію та взаємозв'язок елементів, які складаються з нормативного, в тому

числі правового регулювання. Таким чином, соціальний контроль є способом підтримання цивілізаційної системи у динамічно врівноваженому стані за допомогою нормативного регулювання.

Інколи довідкові джерела додають у визначення соціального контролю дані про те, ким саме він здійснюється, зазначаючи, що соціальний контроль – це функція громадянського суспільства з перевірки виконання владними структурами їх безпосередніх обов'язків і зобов'язань, використання різних соціальних інститутів і засобів для виявлення тенденцій змін у розвитку суспільних відносин і їх регулювання [13].

Аналізуючи поняття «контроль», потрібно звернутися до тлумачень, які пропонують юридичні словники та енциклопедії. Контроль пояснюється як систематична перевірка виконання законів, директив, постанов і указів або як державні або громадські заходи з нагляду, перевірки, обліку діяльності, поведінки фізичних і юридичних осіб, тобто контроль є перевіркою з метою забезпечення вірності і законності визначених дій та процесом відстежування фактичного виконання планів [14].

Більш поширені визначення поняття «контроль» подають російські юридичні словники, які тлумачать контроль як систему спостереження і перевірки відповідності процесу функціонування об'єкту, яким управляють, прийнятим управлінським рішенням; виявлення результатів управлінських впливів на об'єкт, яким управляють та як складову частину управління об'єктами і процесами з метою перевірки відповідності стану об'єкта, за яким спостерігають, бажаному і необхідному положенню, передбаченому законами, інструкціями, іншими нормативними актами, а також програмами, планами, договорами, проектами, угодами.

Також контроль визначається як загальна функція управління, що відповідає за нагляд та перевірку відповідності функціонування об'єкта прийнятим управлінським рішенням, визначення результатів їх виконання, виявлення допущених відхилень від відповідних нормативних установлень (законів, стандартів, наказів) та принципів організації та регулювання діяльності, яка перевіряється.

Контроль як одна з важливих функцій державної влади та управління дозволяє не лише виявляти, але й попереджати помилки і недоліки в роботі учасників управління, віднаходити нові резерви та можливості. На думку М. Студенікіної, контроль полягає у спостереженні за відповідністю діяльності підконтрольного об'єкта приписам отриманим від об'єкта, тобто органів або посадових осіб. Контролем також називають систематичну конструктивну діяльність керівників і органів управління, керівників підприємств, організацій та їхніх підрозділів щодо забезпечення єдності рішення і виконання, досягнення визначеної мети, відповідності фактичних результатів роботи запланованим або визначеним органами вищого рівня [15].

Часто у контексті управлінської діяльності науковці не приділяють особливої уваги розмежуванню понять «контроль» та «нагляд». Так, наприклад, у науковій роботі «Теорія юридичного процесу» йдеться про забезпечення систематичного та постійного нагляду (контролю) за діяльністю державних органів та посадових осіб, про суб'єкти, які здійснюють нагляд і контроль, а також про зміст контрольно-наглядової діяльності.

Таким чином, науковці часто ототожнюють поняття «контроль» і «нагляд», і як наслідок – в юридичному тлумаченні вживають їх як однорідні та ідентичні.

Непоодинокими є випадки використання у юридичній літературі термінів «контроль» та «нагляд» як взаємозамінних. Так, Н. Витрук вказує на те, що серед державних органів, які здійснюють конституційний контроль є спеціалізовані органи конституційного контролю у вигляді органів конституційного нагляду.

Аналогічне тлумачення співвідношення державного контролю і прокурорського нагляду надає М. Руденко, який вказує, що

держава здійснює контроль (нагляд) за додержанням правових приписів через відповідні служби, інспекції, комітети, комісії, управління, відділи, прокурорський нагляд є «видом (частиною) державного контролю в цілому». На думку деяких дослідників, в системі органів контролю особливе місце займає прокуратура, а прокурорський нагляд включають в так званий загальний контроль. Необхідно зауважити, що в Україні серед державних органів існують, по-перше, органи, що мають назву, яка вказує на їх контрольную чи наглядову діяльність та, по-друге, органи, у назві яких безпосередньо не згадуються терміни «контроль» або «нагляд», проте до їх компетенції належить здійснення контрольної чи наглядової діяльності. Проте ані назва органу, ані назва повноважень не є загальногалузевим критерієм розрізнення «контролю» і «нагляду». Вказані назви – це тільки формальний критерій їх розмежування, оскільки «нагляд» органів нагляду, органів з наглядовими повноваженнями, законодавець досить часто характеризує за допомогою терміну «контроль», тобто, нагляд знаходить свій вираз у певній контрольній діяльності, а отже, «нагляд» є не що інше, як «контроль». Саме це вказує на синонімію цих понять у контексті відповідного нормативно-правового акту [16].

Розглянувши це питання, можемо констатувати факт одночасного співіснування в текстах нормативно-правових актів термінів «контроль» і «нагляд», що мають однакове значення. Законодавець свідомо текстуально розташовує їх поруч, лише натякаючи на формальну підставу для їх розрізнення, а нормативні характеристики контролю та нагляду не стільки стверджують їх розрізнення, скільки підкреслюють синонімію цих понять. Прикладом цього є існування в державі органів, які фактично здійснюють контрольную діяльність, проте ці органи мають традиційну, історично сталу для них назву, сформульовану з використанням терміну «нагляд».

Сьогодні використання термінів «контроль» і «нагляд» як синонімів у текстах нормативно-правових актів є поширеним явищем. Таким чином, можемо говорити про появу галузевих синонімів, тобто, синонімів, що зустрічаються в певній галузі законодавства. Але необхідно дослідити, чи є ця синонімія загальноприйнятною в усіх галузях законодавства, чи вона зустрічається лише у межах певної групи нормативно-правових актів декількох галузей законодавства. Потрібно також проаналізувати, чи є терміни «контроль» і «нагляд» абсолютними синонімами, тобто словами, які повністю співпадають за значенням і використанням, чи їх можна назвати лише контекстуальними синонімами, тобто словами, що зближуються за значенням лише за умови певного контексту [17]. Аналізуючи діюче законодавство, можна зробити висновок, що загальногалузевий синонімії не існує, оскільки в законодавстві іноді розрізняються контрольні та наглядові органи за способом ініціювання їх діяльності.

Контроль має статус родового поняття, яке охоплює нагляд як особливий вид контролю у деяких галузях права. Ця особливість пов'язана не з терміном «нагляд», а з характером нагляду, наприклад, нагляд може бути адміністративним чи прокурорським, що уособлює відповідні індивідуалізовані повноваження суб'єктів нагляду. Таким чином, розрізнення «контролю» і «нагляду» завжди є результатом неусвідомленої підміни терміну «нагляд» такими термінами, як, наприклад, «прокурорський нагляд» або «судовий нагляд».

Існує також точка зору, що поняття контролю і нагляду в сучасній теорії, законодавстві та практиці не розділені. В юридичній літературі іноді звертається увага на відмінні риси термінів «контроль» і «нагляд», але у коментарях науковців, які вказують на відмінність зазначених термінів, часто спостерігаються внутрішні протиріччя. Наприклад, вважається, що залежно від обсягу контролю розрізняють власне контроль, у процесі якого

перевіряється законність і доцільність діяльності, і нагляд, що обмежується тільки перевіркою законності, при цьому втручання в оперативно-господарчу діяльність піднаглядного об'єкта не є допустимим, тобто нагляд є лише діяльністю щодо забезпечення законності. Необхідно зазначити, що з позицій формальної логіки розрізнення «контролю» та «нагляду» за критерієм «обсяг контролю» не видається коректним.

Крім того, існують контрольні органи, які також обмежуються перевіркою тільки законності, наприклад, Конституційний Суд України здійснює контроль за дотриманням конституційної законності. Водночас у ст. 120 Конституції України зустрічається термін «наглядова рада підприємства», яка перевіряє доцільність діяльності підприємства за умов його існування у конкурентному ринковому середовищі. Державний нагляд за торговельним мореплавством «виходить за межі нагляду тільки за дотриманням законів». Характерно, що зазначене розрізнення «контролю» і «нагляду» пов'язується з такими поняттями, як судовий, прокурорський та адміністративний нагляд. Але в літературі, фактично в аналогічному за змістом контексті, використовуються терміни судовий контроль та адміністративний контроль [18].

Окрім того, п. 9 розділу XV Конституції України наголошує, що законність, тобто, додержання законів, пов'язується виключно з поняттям «контроль», з діяльністю державних органів щодо контролю за додержанням законів. У законодавстві України є положення, які спростовують тезу, що «контроль» і «нагляд» стосуються різних «речей».

Можна виділити ще одну точку зору, яка також вказує на розрізнення «контролю» і «нагляду». Контроль припускає, що орган, який контролює, може відмінити акти підконтрольного органу, а нагляд пов'язується з можливістю наглядового органу лише звертати увагу піднаглядного органу на ті його, порушення, які він виправляє сам чи їх виправляє орган вищого підпорядкування [19].

Як бачимо, загальногалузевий критерій розрізнення «контролю» і «нагляду» у законодавстві не спостерігається, проте водночас можна говорити про прокурорський нагляд чи судовий нагляд судів загальної юрисдикції як певної форми державного контролю.

Таким чином, сьогодні виникла необхідність чітко розрізнити терміни «контроль» і «нагляд», а не зводити їх до одного терміну «контроль». Теоретично можливо перейменувати, наприклад, «адміністративний нагляд» на «адміністративний контроль», проте, беручи до уваги традиції і спадкоємність у праві, ймовірність того, що це відбудеться в дійсності, є невисокою, оскільки існують сталі стереотипи юридичного світогляду, традиції у мові закону, а спадкоємність у праві є запорукою стабільності.

Висновки. Отже, незважаючи на те, що у визначеннях контролю часто фігурує слово «нагляд», ми не можемо називати терміни «контроль» і «нагляд» абсолютними синонімами. У довідковій літературі сьогодні досить поширеною є думка про те, що значення слова «контроль» співпадає із значенням слова «перевірка». Виходячи з цього, у найзагальніших рисах пропонуємо розуміти термін «нагляд» як «спостереження», а термін «контроль» як «спостереження з метою перевірки», оскільки вважаємо за доцільне розрізнити терміни «контроль» і «нагляд», зважаючи на властиві їм різні відтінки значення та особливості їх функціонування у сучасній юриспруденції.

Література:

1. Основы теории государства и права: Советское государственное право. – М., 1990. – С. 65.
2. Советское административное право: [учебник] / Под ред. П. Т. Василенкова. – М.: Юрид. Лит., 1981. – 464 с.
3. Социальное управление: словарь. – М., 1994. – С. 74.

4. Братель С. Г. Деякі проблеми впровадження демократичного цивільного контролю за діяльністю міліції / С. Г. Братель // Юридична Україна. – 2005. – № 6. – С. 67-71.
5. Зенович Е. С. Словарь иностранных слов и выражений / Е. С. Зенович. – М.: Олимп; Издательство ОСТ-ЛТД, 1997. – 608 с.
6. Афанасьев В. Г. Научное управление обществом: Опыт системного исследования / В. Г. Афанасьев. – 2-е изд. – М.: Политиздат, 1973. – 392 с.
7. Адміністративне право України: [підручник] / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
8. Снітчук М. О. Контроль в управлінській діяльності / М. О. Снітчук // Економічне зростання України: стан та чинники забезпечення. – К., 2003. – С. 590-616.
9. Гарашук В. М. Ще раз про сутність контролю та його загальне розуміння / В. М. Гарашук // Проблеми законності. – Х., 2002. – Вип. 54. – С. 83-90.
10. Философский энциклопедический словарь / Гл. ред. Л. Ф. Ильчев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов, П. Н. Федосеев. – М.: Большая советская энциклопедия, 1983. – 840 с.
11. Андрійко О. Ф. Державний контроль і тенденції його розвитку в умовах ринкових відносин / О. Ф. Андрійко // Правова держава. – 1993. – Вип. 4. – С. 49-53.
12. Гарашук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.07 / В. М. Гарашук. – Х., 2003. – 35 с.
13. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. – 2-е вид. – К.: Головна редакція УРЕ, 1986. – 800 с.
14. Юридический словарь / Под ред. С. Н. Братуся. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1953. – 781 с.
15. Советское административное право: [ученик] / Под ред. В. И. Поповой, М. С. Студеникиной. – М.: Юрид. Лит., 1982. – 286 с.
16. Руденко М. Про співвідношення державного контролю і прокурорського нагляду (концептуальні зауваження на перехідний період) / М. Руденко // Право України. – 1997. – № 5. – С. 29-33.
17. Розенталь Д. Э. Словарь-справочник лингвистических терминов / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова. – М.: Просвещение, 1976. – 543 с.
18. Підприємницьке право України: підручник / за ред. Р. Б. Шишки. – Х., 2000. – 617 с.
19. Коннел Дональд М. Хартія з НАТО допоможе Україні знову посісти належне місце в Європі / Коннел Дональд М. // НАТО. – 1997. – Спецвипуск. – С. 23-25.

Витвицкий С. С. Соотношение терминов «контроль» и «надзор»: проблемы теории, анализ законодательства

Анотация. В научной статье проведен анализ соотношения терминов «контроль» и «надзор». Выделена отдельная форма надзора – мониторинг как наблюдение с целью предупреждения. Предложено рассматривать термин «надзор» как наблюдение, а термин «контроль» как наблюдение с целью проверки, несмотря на присущие им различные оттенки значения и особенности их функционирования в современной юриспруденции.

Ключевые слова: государственный контроль, контроль, мониторинг, надзор, проверка, прокурорский надзор, социальный контроль.

Vitvitskyi S. Correlation of the terms “control” and “supervision”: problems of theory, analysis of legislation

Summary. The scientific paper analyzes the relation of the terms “control” and “supervision”. The author allocates a separate form of supervision – monitoring as a preventive surveillance. It is suggested to consider the term “supervision” as surveillance and the term “control” as observation for verification, despite the inherently different shades of meaning and features of their functioning in modern jurisprudence.

Key words: state control, control, monitoring, supervision, surveillance, public prosecutor’s supervision, social control.